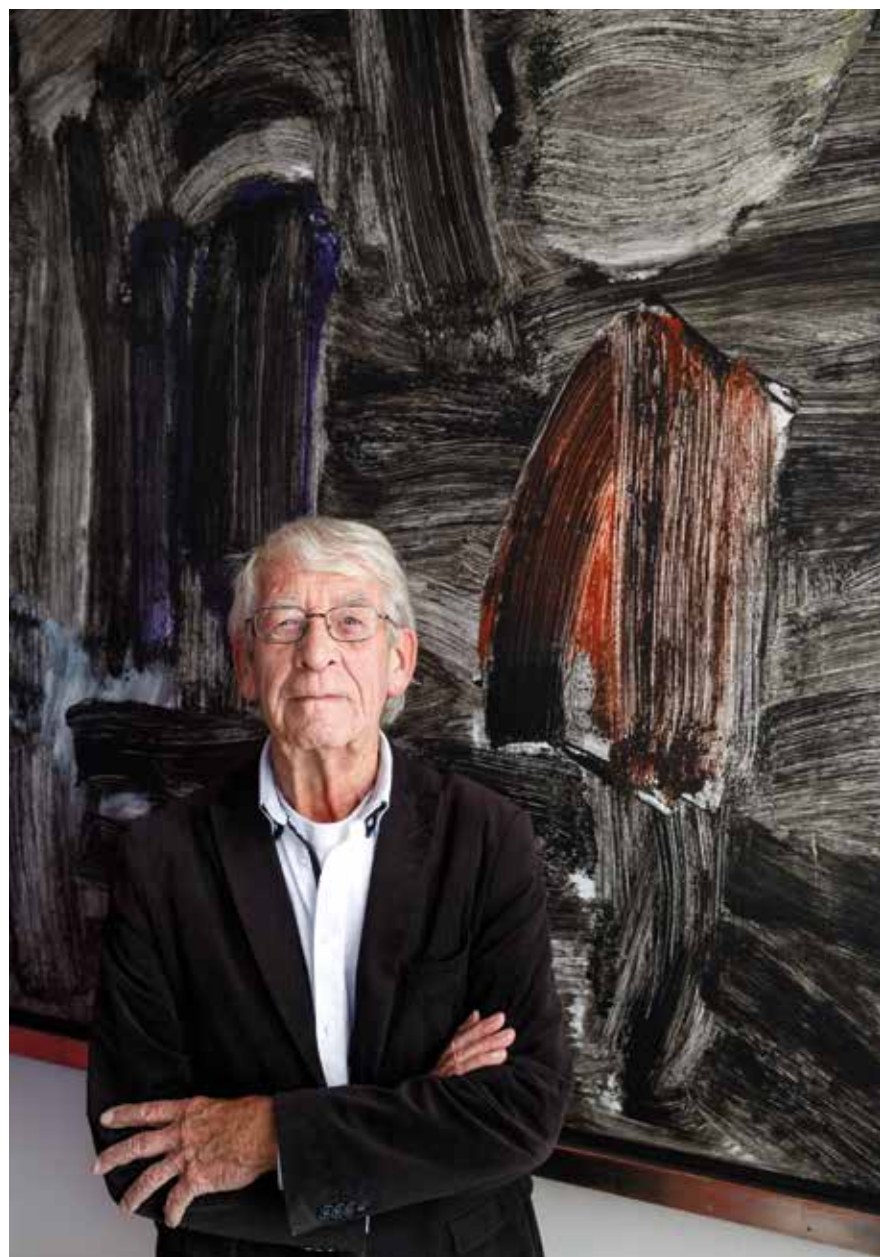




Leven met kunst

Jan Verhoeven verzamelt Jaap Egmond



Wanneer je bij verzamelaar Jan Verhoeven over de drempel stapt, betreed je een andere wereld. Naast de voordeur staat een bank. Daar kun je het beste meteen maar even gaan zitten... Om ademloos te kijken. Naar het samenspel tussen de kunstwerken in de ruimte. Naar de speling van het licht. Alles klopt. De werken kunnen geen centimeter hoger of lager hangen en kunnen ook niet worden omgewisseld. Dat zou de magie verbreken.

TEKST: SANDRA VAN BERKUM

“Kunst kopen geeft mij een euforisch gevoel.”

Op de woonetage bedekt een groot expressionistisch werk van Erik Adriaan van de Grijn een hele wand. In de keuken een minstens zo indrukwekkend werk van Ernest Briggs. Bij de ligstoel een verstilde torso van Eja Siepman van den Berg. Niets hangt of staat hier zomaar. Het interieur is één grote compositie. Zelfs de stapels boeken of een paar afgefallen bloemblaadjes lijken erbij te horen. Ondertussen trekken over de Merwede de binnenvaartschepen gestaag voorbij de ramen, waardoor steeds nieuwe uitzichtsschilderijen ontstaan. Hier, in dit huis is alles kunst.

Eigen weg

“Kunst kopen geeft mij een euforisch gevoel. Ik ben wel eens zó zenuwachtig geweest dat iemand een werk voor mijn neus zou wegkapen, dat ik gereid heb om het te reserveren, zonder zelfs maar te weten wat het kostte”, vertelt Jan Verhoeven (Schijndel 1928). Verzamelen was voor Verhoeven in het begin een kwestie van ‘welk werk bevalt mij op dit moment?’ Later bleek dat er wel degelijk structuur zat in de aankopen. Verhoeven: “Ik onderscheid me met mijn eigen smaak. Het uitgangspunt van de echte verzamelaar is het zoeken en vinden van schoonheid die voor hém van belang is. Hij moet zijn eigen criteria ontdekken, zijn eigen weg volgen, zijn eigen leven interessant maken door de kunst. Heel individueel dus.”

Als een privécollectie de persoonlijkheid van de verzamelaar weerspiegelt, wat vertelt deze collectie dan over Jan Verhoeven? “Mijn collectie is het verslag van een ontdekkingsreis die zeventig jaar heeft geduurd. Het gaat over een leven met kunst: de collectie leeft met mij en vertelt mij hoe ik in het leven sta. Nooit heb ik een werk verkocht, want ik wil niks kwijt. Ik vind mijn ‘jeugdzondes’ juist heel interessant. Ook die hebben mij als verzamelaar gebracht tot waar ik nu ben.”

Het beste werk

In zeventig jaar tijd verzamelde Verhoeven ruim zeshonderd werken van 45 verschillende kunstenaars. Het begon allemaal met de aankoop van een werk van de Vlaamse kunstschilder Gustave van de Woestyne. “Zijn expressionisme wijkt af van de realiteit, net als het surrealisme. Dat vond ik geweldig. Ik was twintig. Achteraf bezien móest ik wel uitkomen bij de abstractie”, peinst Verhoeven. Zijn collectie, die is ondergebracht in de Stichting Yellow Fellow, bevat voornamelijk abstract expressionistisch en geometrisch abstract werk van kunstenaars uit Amerika en Europa. Het is de tegenstelling tussen beide stro-

mingen die Verhoeven zo intrigeert. Deze uitersten zijn volgens hem ook vaak te vinden binnen het individuele oeuvre van een kunstenaar.

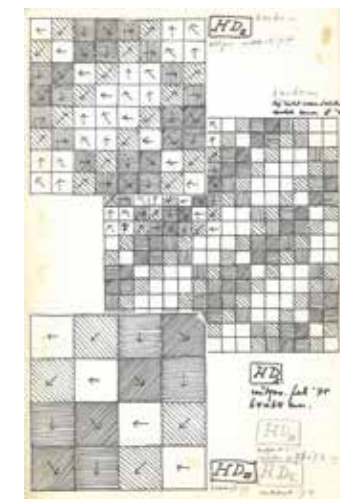
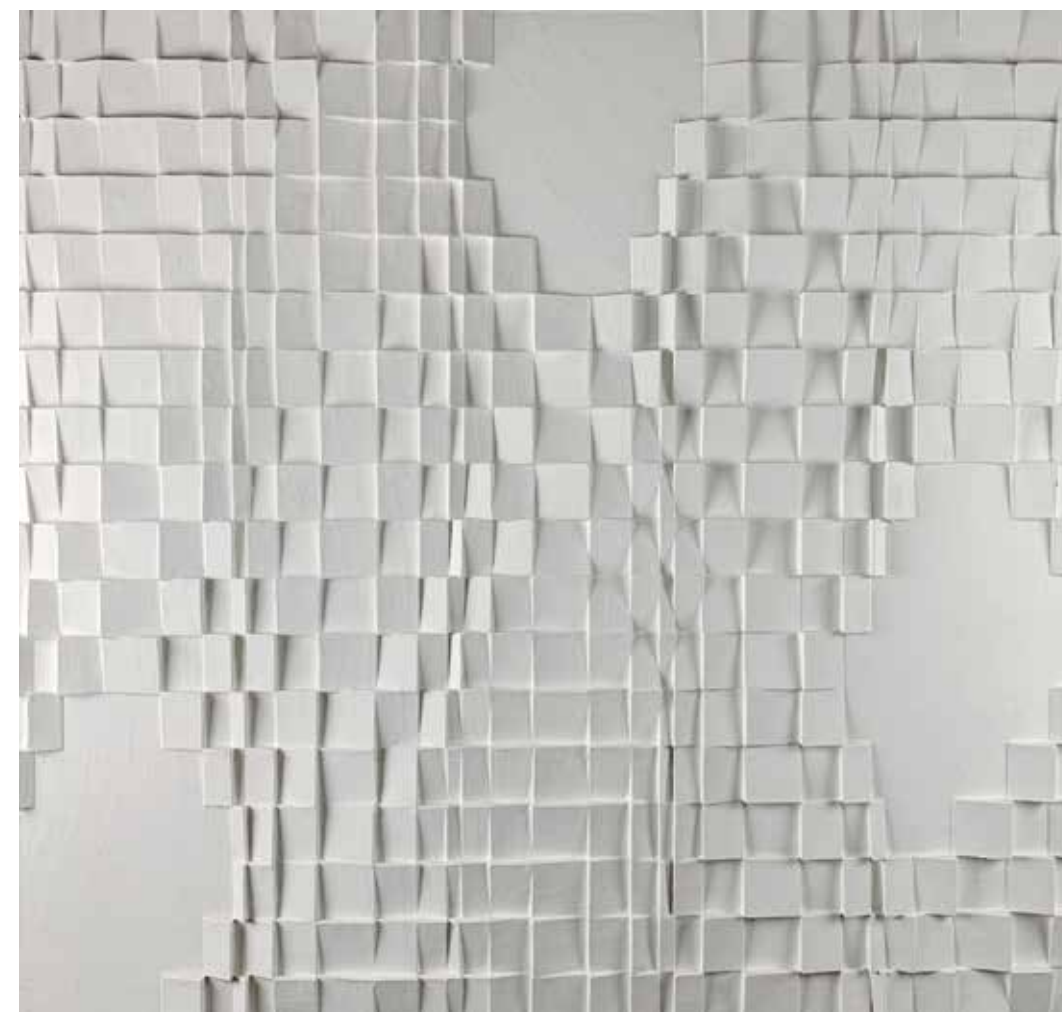
Verhoeven is uitgesproken over kwaliteit: “Als alles klopt aan een abstract werk, dan deugt het. Verander je iets, haal je bijvoorbeeld een lijn weg, dan klopt het opeens niet meer. Daarin toont zich het vakmanschap van de kunstenaar. Ik let ook altijd op of er een ‘twist’ in een werk zit, een onvolkomenheid, iets wat een beetje ‘schuurt’. Dat versterkt de compositie. Anders is het al snel te gewoon. Ik heb overigens altijd de overtuiging dat ik het beste werk van iemand koop!”

Experiment

Verhoeven bewoog zich jarenlang in het internationale zakenleven en vloog de hele wereld over. Hij zag altijd kans om een museum of galerie te bezoeken. “In Buenos Aires bekeek ik een aantal galeriers voor de gegoede middenklasse. Ze hadden goed werk, maar het was niet wat ik zocht. Tussen al die mooie galeriers ontdekte ik opeens een kleine galerie waar alleen werk hing van jonge kunstenaars die voor het eerst exposeerden. Een van hen was Daniela Presta. Ik kocht meteen twee werken en maakte een deal met haar: ‘De

“Schoonhoven ging uit van de intuïtie en zocht naar visuele schoonheid. Hij liet zijn werken ontstaan. Egmond daarentegen baseerde zich op heel andere ordeningsprincipes: wiskundige formules en berekeningen. Hij dacht alles van tevoren nauwgezet uit.”

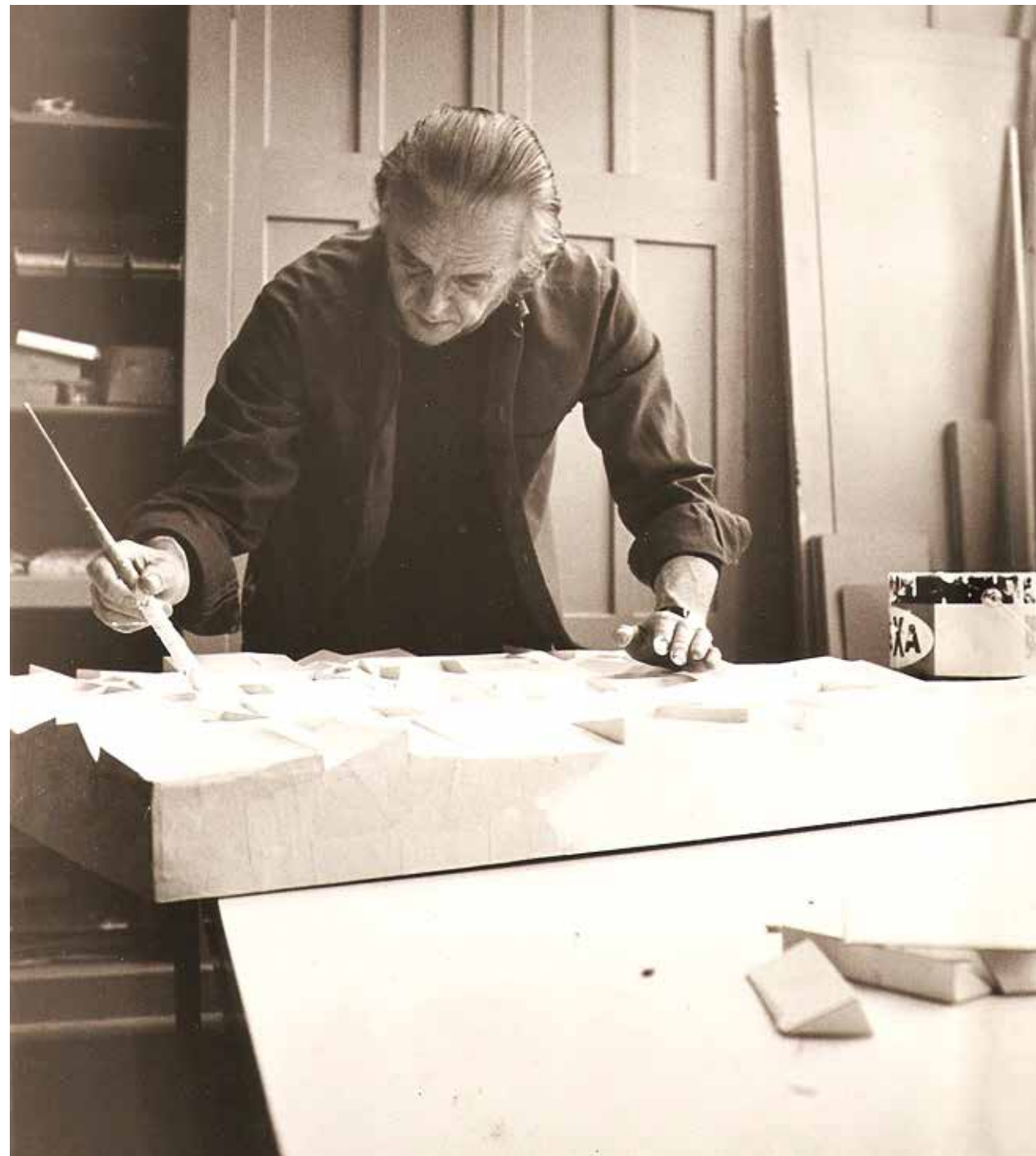
komende twaalf maanden stuur je me elke maand je beste schilderij. En... vergeet vooral niet te experimenteren.’ Zo kreeg zij de kans om als kunstenaar te werken en werd mijn verzameling van haar uitgebreid met dertien schilderijen. Dertien, ja! Een van de werken ‘telde niet’. Toen het aankwam, bleek het verpakkingsmateriaal te zijn vastgeplakt aan het teer dat Presta had gebruikt. Dat was een iets minder geslaagd experiment”, lacht Verhoeven.



linkerpagina en openingspagina
© Foto: Bob Bronshoff.

rechterpagina linksonder
‘JK’, 1977. Muurverf, papier en karton op board, 96 x 100 cm. Met toestemming van Galerie des Amis.

rechterpagina rechts
Pagina uit het schetsboek van Jaap Egmond.



Bijna dertig jaar duurde het voordat Egmond zijn weg terugvond als kunstenaar.

Het mysterie van echte kunst

“Als ik een nieuwe kunstenaar ontdek, ben ik eerst alleen met het werk bezig. Ik wil geen informatie krijgen van de kunsthandelaar. Straks hangt dat ding bij mij thuis ook zonder zijn verhaal, zonder dat hij ernaast staat”, denk ik dan. “Het gaat om

de intuïtieve indruk die een werk maakt. De rationele verklaring komt later. Zo is het ook gegaan bij het werk van Jaap Egmond.”

In 1997 viel Verhoevens oog op een artikel in De Telegraaf over een expositie van Egmond in Museum Het Rondeel in Rhenen. “Uit nieuwsgierigheid besloot ik erheen te gaan. Het was liefde op het eerste gezicht, ik kocht meteen vier werken. De composities deugden. Ondanks de wiskundige uitgangspunten bezit het werk van Egmond ook de noodzakelijke mysterie van echte kunst. Later ben ik me verder gaan verdiepen in het werk en in de persoon Jaap Egmond.”

“Het uitgangspunt van de echte verzamelaar is het zoeken en vinden van schoonheid die voor hém van belang is.”

Een likje latex

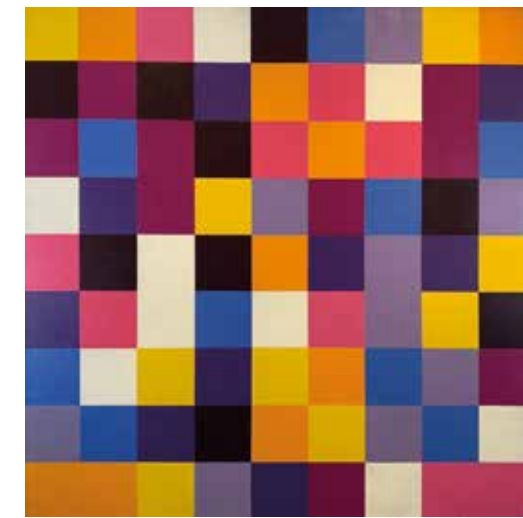
Jaap Egmond (1913-1997) was een talentvol figuratief tekenaar en een begenadigd dichter en fotograaf bovendien. Na zijn studie aan het Rijksinstituut tot opleiding van tekenleraren in het Rijksmuseum in Amsterdam – hij studeerde overigens tegelijkertijd piano aan het conservatorium – koos Egmond voor het lesgeven en het schrijven van lesboeken. Zijn schilder- en teken-spullen raakte hij niet meer aan...

Bijna dertig jaar duurde het voordat Egmond zijn weg terugvond als kunstenaar. Een periode die in het teken stond van de vraag welke richting hij op moest gaan en wat voor hem van belang zou zijn in de eigentijdse kunst. Het antwoord vond hij in de combinatie van wiskunde en beeldende kunst. Dat gegeven vertaalde hij naar abstract geometrische kunst – absolute eenvoud met een wiskundige achtergrond.

Rond 1968 begon Egmond met het maken van papierreliefs. Op een vierkante ondergrond bracht hij kartonnen vlakjes aan die hij beplakte met krantenpapier en vervolgens overschilderde met spierwitte latexverf. Achterop een van de reliëfs noteerde hij welke Hema-verf hij had gebruikt. Egmond vond het geen probleem wanneer een eigenaar een stoffig of verkleurd reliëf zelf even zou opfrissen met een likje verf. Voor de witte papierreliefs is het spel van licht en schaduw essentieel. Het zorgt voor een schakering van tinten en maakt dat een compositie steeds varieert.

Nul

Egmonds papierreliefs vertonen onmiskenbaar overeenkomsten – én worden vaak verward – met het werk van de Nederlandse Nul-beweging en in het bijzonder met dat van Jan Schoonhoven. Qua uitstraling, techniek en materiaalgebruik is het begrijpelijk. Het verschil schuilt hem in de ontstaanswijze. Schoonhoven ging uit van de intuïtie en zocht naar visuele schoonheid. Hij liet zijn werken ontstaan. Egmond daarentegen baseerde zich op heel andere ordeningsprincipes: wiskundige formules en berekeningen. Hij dacht alles van tevoren nauwgezet uit. Hoe hij te werk ging, is goed te zien in zijn bewaard gebleven ontwerpboeken. Zijn ideeën schetste hij op ruitjespapier. Pijltjes geven precies aan onder welke hoek de strookjes geplaatst moeten worden en in welke richting. De schetsen zijn kunstwerkjes op zichzelf!



linkerpagina
Jaap Egmond aan het werk in zijn atelier in 1972. © R.V.

rechterpagina
'Zonder titel', ca. 1990. Olieverf op doek, 100 x 100 cm. Met toestemming van Galerie des Amis.

Bezeten

In de jaren '70 nam Egmonds werk een vlucht. Hij ging exposeren, eerst in kunstzalen en galeries. In 1976 deed hij met leden van de Nederlandse Kring van Beeldhouwers mee aan een grote expositie in het Stedelijk Museum in Amsterdam. De gemeente Amstelveen bood hem een lokaal aan in de voormalige lagere school aan de Dorpsstraat. Hier bracht hij al zijn vrije uren door. Bezeten was hij van zijn kunst. Hij raakte bevriend met de burens, de kunstenaars Jan Verschoor en Rob Brünnmayer. Zij kochten werk van hem en Verschoor en Egmond exposeerden samen. Jaren later nam Verschoor zijn intrek in het vroegere atelier van zijn goede vriend Egmond. Hij werkt er tot op de dag van vandaag.

Aan het begin van de jaren 80 ging Egmond zijn reliëfs uitvoeren in hout en 'geborsteld' roestvrij staal. Grote vrijstaande beelden werden het, gebaseerd op wiskundig-geometrische principes. Maar ze bezitten ook een zekere speelsheid. Het licht reflecteert op de vlakjes, geeft ze een koude uitstraling of zet ze juist in een gouden gloed. Kleur was niet nodig. Egmond rekende zichzelf tot de 'kleurlozen'. Pas aan het eind van zijn carrière kwam hij daarvan terug en ging hij kleurrijke schilderijen en muurschilderingen maken.

Verborgene schat

Jan Verhoeven heeft met al 'zijn' kunstenaars persoonlijk contact gehad. Jaap Egmond ontmoette hij in diens laatste levensjaar. Werken kon Egmond niet meer. “Zijn atelier werd al tijden niet gebruikt en moest worden leeggeruimd. Ik heb alles wat er in stond gekocht”, vertelt Verhoeven. “Egmonds werk is interessant en altijd van uitzonderlijke kwaliteit. Hij is geliefd om zijn reliëfs. Daar zijn er niet zo veel van.” Een aantal werken uit Verhoevens collectie wordt nu te koop aangeboden bij Galerie des Amis in Woudrichem. Een lang verborgen gebleven schat wordt voor het eerst getoond.

Meer weten

Bezoeken
'Jaap Egmond'
Galerie des Amis
Landpoortstraat 1
Woudrichem,
www.galeriedesamis.nl
10-11 t/m 30-12